

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації здобувача ступеня доктора філософії, аспіранта третього року денної форми навчання Фокіна Павла Володимировича на тему: «Конституційно-правові засади формування та реалізації освітньої політики в Україні» на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» 2 червня 2026 року

1. Виконання освітньо-наукової програми

Здобувач ступеня доктора філософії, аспірант 3 року денної форми навчання (надалі – Аспірант) Фокін Павло Володимирович у повному обсязі виконав індивідуальний навчальний план відповідно до освітньо-наукової програми аспірантури ДВНЗ «Ужгородський національний університет», що повністю відповідає вимогам Національної рамки кваліфікацій та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеню доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261 (зі змінами).

Упродовж навчання за освітньо-науковою програмою Павло Володимирович здобув ґрунтовну теоретичну підготовку та сформував комплекс професійних компетентностей, необхідних для здійснення самостійної науково-дослідної діяльності у сфері права. Під час виконання дисертаційного дослідження він продемонстрував високий рівень наукової культури, здатність до критичного та системного аналізу складних правових явищ, а також уміння комплексно досліджувати актуальні проблеми сучасної юридичної науки. Аспірант успішно застосовував сучасний методологічний інструментарій наукового пізнання, здійснював ґрунтовне опрацювання нормативно-правової бази, міжнародно-правових актів, наукової літератури та матеріалів судової практики. Значна увага була приділена вивченню праць українських і зарубіжних учених, що сприяло забезпеченню належного рівня наукової обґрунтованості, новизни та достовірності сформульованих положень і висновків дослідження.

2. Виконання індивідуального плану наукової роботи (наукова складова освітньо-наукової програми)

Індивідуальний план наукової роботи аспіранта затверджений рішенням вченої ради юридичного факультету Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» (протокол № 14 від 12.05.2025 року).

Науковий керівник – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» Бисага Юрій Юрійович.

Термін виконання роботи: 2023-2026 роки.

Аспірант послідовно виконав усі розділи затвердженого індивідуального плану наукової роботи у встановлені терміни, що підтверджується обговоренням проміжних та річних звітів на засіданнях кафедри й Вченої ради юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

3. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з планами наукових робіт

Право на освіту посідає особливе місце у системі конституційних прав людини, оскільки його реалізація безпосередньо пов'язана з розвитком особистості, формуванням громадянської свідомості, забезпеченням соціальної мобільності та зміцненням демократичної, правової держави. Освіта виступає не лише соціальним благом, а й важливим інструментом відтворення людського потенціалу, консолідації суспільства та утвердження цінностей конституціоналізму.

В умовах воєнного стану, цифрової трансформації та поглиблення соціальних нерівностей освітня політика набуває особливого конституційно-правового значення. Саме через систему нормативних, інституційних та організаційних механізмів держава має забезпечувати доступність, безперервність, якість і недискримінаційний характер освіти, не допускаючи втрати сутнісного змісту права на освіту навіть за умов системних безпекових викликів.

Попри наявність окремих наукових праць, присвячених праву на освіту та державному регулюванню освітньої сфери, у сучасній конституційно-правовій доктрині недостатньо розробленим залишається цілісне бачення освітньої політики як самостійної конституційно-правової категорії. Потребують подальшого наукового осмислення її внутрішня архітектоніка, моделі реалізації, гарантійний механізм та особливості функціонування в умовах надзвичайних правових режимів, що й зумовлює наукову і практичну значущість обраної теми дослідження.

Наукове дослідження виконано відповідно до положень Конституції України, а також законодавства: «Про правовий режим воєнного стану», «Про освіту», «Про професійну освіту», «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», «Про національні меншини (спільноти) України», «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про позашкільну освіту», «Про дошкільну освіту», постанови Кабінету Міністрів України Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, а також в межах Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 рр. Дисертація відповідає плану науково-дослідної роботи кафедри конституційного права та порівняльного правознавства ДВНЗ «Ужгородський національний університет» на 2023-2027 рр. Тема дослідження є складовою частиною комплексної теми «Конституційно-правове будівництво в умовах надзвичайних правових режимів: пошуки оптимальних моделей», яка розробляється науковцями Ужгородського національного університету (номер державної реєстрації 01231U104048).

Формулювання наукового завдання (проблеми), нове розв'язання якого отримано в дисертації: простежити історико-філософську генезу освітньої політики; узагальнити доктринальні підходи до розуміння освітньої політики та обґрунтувати її конституційно-правову природу; виокремити ознаки освітньої політики як конституційно-правової категорії; розкрити структуру конституційно-правового механізму реалізації права на освіту; здійснити порівняльно-правовий аналіз моделей реалізації освітньої політики; визначити

критерії ефективності реалізації освітньої політики у сучасній правовій державі; проаналізувати нормативно-правове забезпечення права на освіту в умовах воєнного стану в Україні та зарубіжних країнах; охарактеризувати особливості освітньої політики в умовах воєнного стану та її структурні складові.

4. Наукові положення, розроблені особисто дисертантом та їх новизна

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що дисертантом:

вперше:

- сформульовано авторське визначення освітньої політики як стратегічно орієнтованої, нормативно та інституційно оформленої діяльності держави та громадянського суспільства, спрямованої на формування, реалізацію та захист цілісної системи цінностей, цілей, принципів і механізмів у сфері освіти, з метою забезпечення гарантованого права кожної особи на якісну, доступну й соціально орієнтовану освіту відповідно до засад конституціоналізму, демократизму та міжнародних освітніх стандартів;

- побудовано архітектоніку конституційно-правового механізму реалізації освітньої політики, що відображає системну взаємодію ієрархічно-державницької, нормативно-правової, інституційно-партнерської та соціально-орієнтованої моделей забезпечення права на освіту;

- обґрунтовано континуїтетно-гарантійну модель освітньої політики, яка передбачає забезпечення безперервності освітньої траєкторії як конституційно значущої цінності через систему нормативно визначених, пропорційних і підконтрольних механізмів реалізації права на освіту в умовах системних загроз;

удосконалено:

- історико-філософську періодизацію розвитку освітньої політики шляхом виокремлення шести етапів: полісного, теократичного, гуманістичного, державницького, неоліберального та цифрового, що дає змогу концептуально пов'язати історичні форми організації освіти з домінантними типами влади;

- підходи до визначення ознак освітньої політики як конституційно-правової категорії, зокрема її: публічно-владного характеру, нормативної

зумовленості, інституційної організованості, соціальної спрямованості та гарантійності реалізації права на освіту;

- розуміння конституційно-правового механізму реалізації права на освіту, який структуровано як систему взаємопов'язаних нормативної, інституційної та контрольно-гарантійної складових, що забезпечують практичну реалізацію освітньої політики та гарантування права на освіту;

- концепт принципу конституційної безперервності освітньої політики, відповідно до якого держава зобов'язана забезпечувати здійсненність права на освіту навіть в умовах воєнного стану та інших надзвичайних правових режимів шляхом адаптації форм і механізмів реалізації права на освіту без втрати його змісту;

- ідею двошарової конституційної конструкції права на освіту в умовах воєнного стану, відповідно до якої його реалізація відбувається у взаємодії сутнісного (незмінного) та адаптивного рівнів, де сутнісний (незмінний) рівень формує конституційний мінімум здійсненності права, що охоплює реальну можливість навчання, безпечні та недискримінаційні умови доступу, збереження базових стандартів якості та посилені гарантії для вразливих осіб, тоді як адаптивний рівень передбачає варіативні способи реалізації права, зокрема дистанційні та змішані формати навчання, релокацію закладів освіти, гнучкі освітні траєкторії та модифікацію процедур, за умови збереження змісту права на освіту та недопущення прихованого звуження доступу чи поглиблення нерівності;

- застосування конституційного тесту оцінки освітніх рішень у механізмі реалізації права на освіту в умовах воєнного стану, що включає критерії необхідності, пропорційності, правової визначеності та недискримінації;

- класифікацію ризиків трансформації освітньої політики в умовах надзвичайних правових режимів шляхом виокремлення трьох груп ризиків: інституційної ерозії контролю, перманентності винятку та структурної перебудови публічної влади;

набули подальшого розвитку:

- підходи до аналізу нормативно-правової рамки реалізації освітньої політики, зокрема в умовах воєнного стану;
- концептуальне бачення трансформації освітньої політики в умовах системних суспільних змін;
- положення про взаємодію національної освітньої політики з міжнародними та європейськими механізмами забезпечення права на освіту, що сприяє інтеграції української освітньої системи у ширший правовий та освітній простір.

5. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні, забезпечуються належною методологічною основою роботи, комплексним використанням загальнонаукових і спеціально-юридичних методів наукового пізнання, а також широкою джерельною базою дослідження. Застосування діалектичного методу дало змогу розкрити освітню політику як динамічний конституційно-правовий феномен, що трансформується під впливом суспільних процесів, цифровізації та умов воєнного стану. Використання історико-правового методу забезпечило всебічне дослідження генези освітньої політики та її еволюції в контексті розвитку політичної і правової думки. Методи аналізу та синтезу дозволили сформулювати цілісне теоретичне бачення освітньої політики як конституційно-правової категорії та визначити особливості механізму реалізації права на освіту. Системно-структурний метод забезпечив належне обґрунтування архітекtonіки конституційно-правового механізму реалізації освітньої політики, а метод правового моделювання сприяв формуванню та науковому обґрунтуванню запропонованих автором моделей її реалізації. Формально-юридичний метод дозволив здійснити ґрунтовний аналіз національного законодавства, міжнародно-правових актів та інших нормативних джерел, що регулюють сферу освіти. Достовірність отриманих результатів також підтверджується використанням порівняльно-правового методу, який дав можливість зіставити національні та зарубіжні підходи до забезпечення права на освіту, а також

прогностичного методу, за допомогою якого визначено перспективи трансформації освітньої політики та напрями вдосконалення конституційно-правового механізму її реалізації. Сукупність використаних методів, логічна послідовність дослідження, значний масив опрацьованих нормативних, доктринальних та міжнародно-правових джерел забезпечують належний рівень наукової обґрунтованості, достовірності та аргументованості сформульованих у дисертації висновків і рекомендацій.

6. Наукове та практичне значення дисертаційної роботи

Теоретичне значення дисертаційного дослідження полягає у розвитку сучасної конституційно-правової доктрини щодо освітньої політики як самостійної конституційно-правової категорії та важливого інструменту реалізації права людини на освіту. У роботі поглиблено наукові підходи до розуміння сутності, змісту та ознак освітньої політики, визначено її місце у механізмі забезпечення соціальних прав людини та в системі сучасного конституціоналізму. Обґрунтовано концептуальні засади конституційно-правового механізму реалізації освітньої політики, запропоновано авторське бачення його архітекτονіки та структурних елементів, а також розкрито особливості функціонування освітньої політики в умовах воєнного стану. Результати дослідження сприяють подальшому розвитку наукових положень щодо конституційних гарантій права на освіту, позитивних обов'язків держави у соціальній сфері, взаємодії державних інституцій і громадянського суспільства у процесі формування та реалізації освітньої політики, а також механізмів забезпечення безперервності освітнього процесу в умовах сучасних викликів. Сформульовані автором наукові висновки та положення розширюють теоретичні засади дослідження права на освіту, конституційно-правових механізмів його реалізації та розвитку освітньої політики в умовах цифрової трансформації та надзвичайних правових режимів.

Практичне значення дисертаційної роботи полягає у розробленні науково обґрунтованих рекомендацій, спрямованих на вдосконалення конституційно-правових засад формування та реалізації освітньої політики в Україні. Запропоновані в дослідженні висновки та рекомендації можуть бути використані

у правотворчій діяльності під час підготовки та вдосконалення нормативно-правових актів у сфері освіти, забезпечення права на освіту, функціонування освітніх інституцій та організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. Окремі положення роботи можуть бути впроваджені у практичну діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, Міністерства освіти і науки України, закладів освіти та інших суб'єктів, залучених до реалізації державної освітньої політики. Результати дослідження можуть бути використані у науково-дослідній роботі як теоретичне підґрунтя для подальшого вивчення проблем конституційно-правового забезпечення права на освіту та розвитку освітньої політики, а також у навчальному процесі під час викладання дисциплін: «Конституційне право України», «Конституційне право зарубіжних країн», «Освітнє право», «Актуальні проблеми конституційного права та процесу», «Міжнародні стандарти прав людини» та інших навчальних курсів юридичного спрямування.

7. Оцінка мови та стилю дисертації

Дисертаційне дослідження виконано на належному науковому та методологічному рівні відповідно до вимог, що висуваються до робіт на здобуття ступеня доктора філософії. Робота характеризується логічною структурою, послідовністю викладу матеріалу та внутрішньою узгодженістю її складових. Автор коректно використовує понятійно-категоріальний апарат конституційно-правової науки, а сформульовані наукові положення, висновки та рекомендації є достатньо аргументованими, теоретично обґрунтованими та ґрунтуються на аналізі законодавства, міжнародних стандартів, судової практики й наукових джерел, що забезпечує належний рівень достовірності та наукової цінності отриманих результатів.

8. Відповідність діючим вимогам щодо оформлення дисертації

Дисертація Фокіна Павла Володимировича на тему: «Конституційно-правові засади формування та реалізації освітньої політики в Україні» за своєю структурою, змістом та оформленням відповідає вимогам, встановленим для дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Робота характеризується логічною побудовою, чіткою структуризацією матеріалу та належним рівнем

наукового викладу. Оформлення дисертації, списку використаних джерел, додатків, посилань і цитувань здійснено відповідно до чинних нормативних вимог. Текст роботи викладено послідовно, з дотриманням норм академічного письма, а її зміст належним чином відображає мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження та отримані наукові результати. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 268 сторінок, з яких 213 сторінок займає основний текст, а список використаних джерел налічує 375 найменувань.

9. Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту

Дисертація Фокіна Павла Володимировича на тему: «Конституційно-правові засади формування та реалізації освітньої політики в Україні» відповідає паспорту спеціальності 081 «Право», що забезпечується предметною областю дослідження та основними методами дослідження.

10. Зауваження та рекомендації

У процесі підготовки дисертаційного дослідження здобувачем були враховані рекомендації та пропозиції, висловлені науково-педагогічними працівниками кафедри конституційного права та порівняльного правознавства ДВНЗ «Ужгородський національний університет» під час обговорення окремих результатів дослідження на засіданнях кафедри, а також у ході заслуховування піврічних і річних звітів аспіранта. Зауваження та рекомендації стосувалися переважно уточнення окремих теоретико-правових аспектів розуміння освітньої політики як конституційно-правової категорії, поглиблення аналізу механізмів реалізації права на освіту, особливостей функціонування освітньої політики в умовах воєнного стану, а також удосконалення окремих положень щодо конституційних гарантій забезпечення права на освіту. Усі висловлені рекомендації були належним чином опрацьовані та враховані автором під час доопрацювання дисертації, що сприяло підвищенню рівня її наукової обґрунтованості, цілісності та практичної значущості. Водночас висловлені зауваження мали рекомендаційний та дискусійний характер, не впливають на

загальну позитивну оцінку роботи, її наукову новизну, теоретичне і практичне значення та не є перешкодою для подання дисертації до разової спеціалізованої вченої ради для подальшого публічного захисту.

11. Відповідність дисертації вимогам, передбачених «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії»

Дисертація Фокіна Павла Володимировича на тему: «Конституційно-правові засади формування та реалізації освітньої політики в Україні» повністю відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і Науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12.01.2017 р. (зі змінами та доповненнями).

12. Кількість наукових публікацій, повнота опублікування результатів дисертації та особистий внесок здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих співавторами та зарахованих за темою дисертації

Результати дисертаційного дослідження знайшли своє відображення у восьми наукових публікаціях, у тому числі у трьох статтях, які включені МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, а також у п'ятих тезах доповідей на міжнародних правових школах.

Наукові праці, в яких відображені основні наукові результати дисертації:

1. Фокін П.В. Суспільна участь у формуванні державної політики в освіті: роль громадських організацій та освітніх ініціатив. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Право»*. 2025. Вип. 88. Ч.4. С. 226-231.
2. Фокін П.В. Сутність освітньої політики як конституційно-правової категорії. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 3. Ч. 1. С. 167-174.
3. Фокін П.В. Генеза освітньої політики: філософсько-правовий аспект. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 12 (52). С. 2962-2974.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Фокін П.В. Роль Основного Закону у формуванні сучасної освітньої політики в Україні. *Прикордонне співробітництво в умовах війни: досвід України*: матеріали Міжнар. прав. шк., 26 січ. 2024 р. Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2024. С. 49-51.
5. Фокін П.І. Цифрова трансформація освітньої політики: виклики та перспективи. *Правове регулювання земельних відносин в умовах війни: світовий досвід, Українські реалії*: матеріали Міжнар. прав. шк., 23 лют. 2024 р. Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2024. С. 57-59.
6. Фокін П.В. Міжнародні стандарти освітньої політики. *Роль військових адвокатів у захисті прав громадян в умовах воєнного стану: досвід України*: матеріали Міжнар. прав. шк., 28 бер. 2024 р. Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2024. С. 58-61.
7. Фокін П.В. Конституційно-правові засади освітньої політики в Україні. *Особливості здобуття освітнього ступеня бакалавра в умовах війни: досвід України*: матеріали Міжнар. прав. шк., 29 листоп. 2024 р. Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2024. С. 21-23.
8. Фокін П.В. Модель публічно-правового регулювання у сфері освіти. *Право людини на мир: доктрина та сучасні проблеми правового забезпечення*: матеріали Міжнар. прав. шк., 30 січ. 2025 р. Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2025. С. 110-117.

13. Результати перевірки роботи на академічний плагіат

Дисертаційне дослідження пройшло перевірку за допомогою ліцензованого програмного забезпечення StrikePlagiarism та відповідає принципам академічної доброчесності. За результатами перевірки не встановлено фактів академічного плагіату, самоплагіату чи інших порушень академічної етики. Виявлені текстові збіги мають належне джерельне оформлення та пов'язані з використанням нормативно-правових актів, міжнародних документів, наукових праць і матеріалів судової практики. Робота є самостійно виконаним, завершеним науковим дослідженням, результати якого

характеризуються достатнім рівнем авторської оригінальності, наукової новизни та практичної значущості для розвитку конституційно-правових підходів до формування та реалізації освітньої політики в Україні й забезпечення права на освіту в сучасних умовах суспільних трансформацій та воєнного стану.

Положення дисертації апробовано на засіданні кафедри конституційного права та порівняльного правознавства (протокол № 13 від 02.06.2026 р.). За результатами засідання ухвалено затвердити позитивний висновок про наукову новизну, теоретичне і практичне значення результатів дисертації та рекомендувати до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді дисертаційну роботу Фокіна Павла Володимировича на тему: «Конституційно-правові засади формування та реалізації освітньої політики в Україні» на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Головуюча на засіданні,
професорка кафедри
конституційного права
та порівняльного правознавства
доктор юридичних наук, доцент

Вероніка БЕРЧ

Підпис д.ю.н., доц. В.В. Берч
засвідчую
Вчений секретар ДВНЗ «УжНУ»

Олена МЕЛЬНИК